

PRIČA DANA

Masovna grobnica uz seosku cestu

U Njemačkoj još ima neotkrivenih grobnica iz Drugog svjetskog rata. Dobrovoljci rade na njihovom pronalaženju i iskopavanju posmrtnih ostataka kako bi im, ako ništa drugo, barem omogućili dostojanstven pogreb.

Bio je to dan koji Jutta Höhn neće tako brzo zaboraviti. Njezin sin je htio napraviti parkiralište pred njihovom kućom u Klessinu, malom selu na rijeci Odri, nedaleko od granice s Poljskom. No kada je počeo kopati, najprije je naišao na streljivo iz Drugog svjetskog rata, a onda i na kosti. Jutta Höhn sada stoji na svojoj ogradi i gleda u jamu u kojoj leže posmrtni ostaci osam poginulih vojnika. Jasno se raspoznaju lubanje, kosti, ostaci kaciga i čizama.

U zemlji od 1945.

Dolje u jami se Werner Schulz naginje nad kostima i oprezno skida zemlju s njih. On je stručnjak za iskopine pri Udruzi za pronalaženje poginulih u Istočnoj Europi (VBGO). Pažljivo dokumentira nalaz. „To su njemački vojnici, to vidim po kacigama i oznakama.“

Iznad jame leti dron udruge i fotografira. A jama je sve veća: nekoliko metara dalje tim pronalazi još četvoricu poginulih. I oni leže između kuće obitelji Höhn i ceste. Dobrovoljci vade iz zemlje oznake s uniformi, kao i vjenčano prstenje i pečatnjake koji su od velike važnosti za identifikaciju mrtvih.

Jutta Höhn nije ni slutila što se nalazi u zemlji ispred njezine kuće

Teške borbe u zadnjim ratnim godinama

Nitko ne zna koliko točno mrtvih još uvijek leži u zemlji u Klessinu i oko njega. Tu su u zimi 1945. vojnici Crvene armije prešli Odru kako bi krenuli prema Berlinu. Njima se ovdje suprotstavila njemačka vojska. Uslijedile su višetjedne žestoke borbe. Nigdje drugdje borbe nisu trajale tako dugo kao u Klessinu. U ovdašnjem dvorcu su njemački vojnici pružali očajnički otpor, no na kraju ih je Crvena armija ipak svladala. „Ako padne Klessin, past će i Berlin“, glasila je besmislena parola zapovjedništva njemačke vojske kojom se motiviralo vojnike.

Od dvorca su ostale samo ruševine, a i selo je potpuno uništeno. Poginuli s obje strane ostali su ležati u rovovima ili na zimskom tlu. Samo neki su plitko zakopani u zemlju. Tamo gdje se nekad nalazio dvorac, danas rastu trava i drveće. Seljani na tom području namjeravaju postaviti spomenik poginulima.

Nestali u ratu

Nakon završetka Drugog svjetskog rata mnoge su obitelji uzaludno čekale na povratak svojih sinova, očeva ili braće koji su se borili na Odri. Udruzi za pronalaženje poginulih u Istočnoj Europi može se zahvaliti to što su sudbine nekih od njih na kraju ipak razjašnjene. Dobrovoljci iz udruge još od 2009. godine sustavno traže posmrtnu ostatku na tom području – malim bagerom, lopatama i sondama.

Veljača 1945.: ruski tenkovi prelaze rijeku Odru

Iskopavanja se provode dva puta godišnje po tjedan dana – na mjestima na kojima su se za vrijeme borbi nalazili rovovi. „Mi smo već iskopali jako puno zemlje i mnoge kilometre rovova“, kaže Albrecht Laue koji koordinira radove. „Do sada smo pronašli posmrtnu ostatku oko 120 njemačkih i 100 sovjetskih vojnika.“

"Usluga živima"

Na moguće grobnice ukazuju izvješća očevidaca i povjesničara, ali i stare snimke iz zraka. I ispred kuće obitelji Höhn nalazilo se jedno takvo „sumnjivo“ mjesto. Nekih godinu dana nakon okončanja rata jedan je svećenik posjetio Klessin i vidio grobove nepoznatih vojnika, čiji je položaj potom skicirao u jednom pismu. „Klessin je potpuno uništen“, zabilježio je svećenik i upozorio: „To je područje još uvijek jako minirano.“

Kopiju tog pisma danas u rukama drži Albrecht Laue. Za njega je potraga za mrtvima „usluga živima" koji napokon žele doznati sudbinu svojih članova obitelji. Pa čak i danas, 74 godine nakon kraja rata.

Ove godine u iskopavanjima u Klessinu sudjeluje 25 dobrovoljaca iz Njemačke, Rusije i Švicarske

Laue je u stvari na početku namjeravao istražiti samo sudbinu svog djeda koji je poginuo u Rusiji. A danas je ovaj 45-godišnjak na čelu udruge koja je međunarodno dobro umrežena. Kod iskopavanja redovito pomažu i dobrovoljci iz Rusije, Poljske i drugih zemalja. „Tijekom godina smo shvatili da ovdje ima jako puno posla. I da u stvari nema nikoga u ovoj regiji tko bi inače to radio ovako kao mi i u ovom opsegu", kaže Laue.

Dostojanstvena sahrana

U jednoj sali u blizini mjesta iskopavanja Lara Indra razvrstava kosti pronađene u masovnoj grobnici kraj ceste. I ova Švicarka koristi svoj godišnji odmor kako bi pomagala u Klessinu. 23-godišnja antropologinja pokušava sastaviti kosture, određuje spol i približnu starosnu dob mrtvih, dokumentira ozljede. Sve to može pomoći u identifikaciji. „Mnogi potomci tih poginulih još žive i žele znati što se s njima dogodilo", ističe Lara Indra.

Dokumentaciju o nalazima udruga šalje u Savezni arhiv u Berlinu koji vodi popis nestalih u Drugom svjetskom ratu i u slučaju potrebe informira obitelji. Ovoga puta su članovi udruge pronašli 15 njemačkih i jednog ruskog vojnika. Identifikacija ne uspijeva baš uvijek. Ali utješno je da se posmrtni ostaci svih poginulih na kraju dostojanstveno sahranjuju na obližnjem vojnom groblju.

[Werkhäuser, Nina: *Masovna grobnica uz seosku cestu*, URL:

<https://www.dw.com/hr/masovna-grobnica-uz-seosku-cestu/a-48673236>, retrieved on 16.05.2019.]